

N:o 50.

Ank. till Riksd. kansli den 6 maj 1902, kl. 7 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående klyfning och styckning af samt afsöndring från lotshemman af skattenatur.

Lagutskottet har till förberedande behandling mottagit en af herr *E. G. H. Åkerlund* inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 105, hvori anförts följande:

»I § 30 af lagen den 27 juni 1896 om hemmans klyfning, ego-styckning och jordafsöndring är stadgadt, att genom samma lag ändring ej göres i hvad om lotshemman af krono- eller skattenatur är särskildt stadgadt, och enahanda bestämmelse återfinnes i äldre författningar om hemmans klyfning och jordafsöndring, deribland kongl. förordningen den 19 december 1827, den äldsta i detta ämne befintliga författning.

Lagen den 30 december 1898, angående ändring i ofvan åberopade lagrum, gör ej heller någon ändring i denna bestämmelse, utan afser endast rekognitionshemman.

Granskar man nu hvad åberopade lagbestämmelse innehåller, så finner man, att de inskränkningar, som äro gällande i afseende å rättigheten att stycka lotshemman af krono- och skattenatur, återfinnas i fråga om skattehemmanen i kongl. förvaltningen af sjöärendena samt kongl. kammarkollegii kungörelse den 15 september 1823, grundad å kongl. brefvet den 19 augusti samma år, och, hvad lotshemmannen af krononatur

angår, i kongl. förordningen den 9 juli 1862 angående lotshemman och boningsplatser för lotsar. I den förra författningen medgifves skatteköp af kronolotshemman, dock endast för lotsar, och andra åboer än sådana torde då ej heller hafva funnits å dessa hemman, dock under vilkor att skatterättigheten ginge förlorad, om lotsningsskyldigheten ej fullgjordes, och att sådana kronohemman och lägenheter icke finge klyfvas eller mindre delar derifrån afsöndras.

I ofvan åberopade kongl. förordning stadgas i § 2 mom. 6, att kronolotshemman ej få klyfvas, hvarjemte i § 4 upprepas det i kongl. förordningen och reglementet den 16 maj 1827 § 161 meddelade stadgande, att gamla lotshemman, som af ålder varit skatte, och de, som blifvit till skatte sålda, skola fortfarande som förut fullgöra sina lotsskyldigheter, därför skatterättigheten är borgen.

Någon tillämpning af bestämmelsen, att skatterättigheten skall vara borgen för lotsskyldighetens fullgörande och således förloras, om lotsningen ej fullgjordes, torde i ytterst få fall hafva förekommit och kan åtminstone numera ej ifrågakomma. De flesta lotshemman i Stockholms län äro antingen af frälsenatur eller ock sådana, som varit skatte innan de blefvo lotshemman, och å dessa äro enligt fastställda öfverenskommelser särskilda boningsplatser likasom å frälsehemman åt lotsarne afsatta, men dock finnas mångenstädes i landet sådana lotshemman, som varit kronolotshemman och skattesålt efter 1823 och hvilka således ej få klyfvas och hvarifrån egostyckning eller jordafsöndring ej heller får ske. Af denna egenskap äro bland andra tre mantal Tjockö i Stockholms, Jolö n:o 1 i Blekinge, Humlevik i Nyköpings, Tovrö och Idö i Kalmar och Björkö i Göteborgs län m. fl.

Ifrån åtskilliga af dessa hemman begäres ofta jordafsöndring, men Konungens befallningshafvande, kammarkollegium och Kongl. Maj:t hafva sammanstämmande, med afseende å skatteköpebrefvens innehåll, afslagit sådana ansökningar. Om nu, såsom afsedt var, den genom 1823 års författning i sammanhang med beviljande af rättigheten till skatteköp af kronolotshemman i ämnet stadgade inskränkning, så länge hemmanen egdes af lotsar, var till förmån för dessa eller lotsväsendet, så är förhållandet numera motsatt.

I de flesta fall egas skattelotshemmanen af andra personer. Af Tjockö lotshemman t. ex. tillhöra numera endast några få hemmansdelar lotsar.

Äro nu andra personer än lotsar egare af de ifrågavarande hemmanen, och klyfning, styckning eller afsöndring af dessa hemmansdelar ej får ega rum, så försvårar detta förhållande gifvetvis för lotsarne tillfälle

att förvärfva boningsplatser. Lotsarne äro nemligen då hänvisade att antingen köpa en ostyckad hemmansdel eller ock förvärfva nyttjanderätt till mark på viss tid och nödgas under sådana osäkra eganderättsförhållanden uppföra åbyggnader åt sig.

Äro åter lotsarne egare till hemmansdelarne, så är det gifvetvis för dem ock en fördel att kunna till andra personer afyttra mindre områden, hvarå efterfrågan är stor, åtminstone i Stockholms skärgård.

På dessa skäl tillåter jag mig föreslå, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t ville anhålla, det tacktes Kongl. Maj:t låta utarbета och förelägga Riksdagen förslag till de ändringar uti gällande lag och författningar, hvilka kunna finnas erforderliga för att samtliga egare af lots-hemman af skattenatur må komma i åtnjutande af samma rätt att sina hemman klyfva, stycka och derifrån afsöndra jord, som öfriga enskilda jordegare enligt lagen af den 27 juni 1896.»

I förestående motion har herr *C. Sandquist* instämt.

Den genom äldre författningar meddelade bestämmelsen, att skatteköpta kronolotshemman icke få klyfvas eller afsöndringar från dem verkställas, har, enligt hvad äfven motionären omförmält, lemnats orubbad af gällande lagstiftning angående hemmansklyfning och jordafsöndring, och hvad sålunda finnes stadgadt torde ega motsvarande tillämpning i fråga om det på senare tider införda institutet egostyckning. Nämnda hemman intaga alltså i förhållande till andra under enskild eganderätt varande hemman härutinnan en undantagsställning, hvilken lärer ega sin förklaring i hänsyn till de dessa hemman åliggande särskilda förpligtelser till det allmänna. För afgörande, huruvida detta undantag fortfarande bör ega bestånd, eller om detsamma, såsom motionären ifrågasatt, numera må kunna upphöra, torde det därför i främsta rummet vara af vikt att tillse, i hvad mån på berörda hemman hvila några allmänna bördor, hvilkas utgående skulle kunna äfventyras, derigenom att dylika styckningsåtgärder medgäfvos.

4 § i förordningen angående lotshemman och boningsplatser för lotsar den 9 juli 1862 innehåller beträffande de skyldigheter, som åligga lotshemman af skattenatur, följande:

»1. Kronans gamla lotshemman, som af ålder varit skatte, äfvensom de, hvilka sedermera blifvit till skatte försälda, böra hädanefter, såsom

förut, sina skyldigheter för lotsningens besörjande fullgöra, hvarför skatterättigheten alltid är borgen.

2. Skulle, efter skedd anmälan af vederbörande distriktschef, lotsdirektören pröfva egaren af sådant hemman icke sjelf vara till lots tjenlig, skall samme egare, vid skatterättighetens förlust, till lotsningens förrättande anskaffa vederbörigen examinerad och skicklig lots; ankommande likväl på lotsdirektören att, om den af skatteegaren föreslagne finnes oduglig, annan tjenlig lots utse och förordna — — —

3. Uti det i förestående mom. 2 förutsatta fall åligger skatteegaren att ej mindre åt den antagne lotsen på något vid sjökusten beläget och bekvämt ställe uppsätta en stuga med nödiga uthus, förse honom med mulbete för en ko samt tillåta honom att på egorna hemta vedbrand och nyttja fiske till husbehof, än ock i öfrigt lemna lotsen sådana förmåner, som för dennes utkomst af vederbörande Vår Befallningshafvande, sedan distriktschefen blifvit hörd, pröfvas oundgängliga, allt emot de friheter och förmåner, skatteegaren för lotsningens skull åtnjuter; börande, i händelse härvid värdet af de lotsen tilldelade förmåner befinnes öfverskjuta värdet af lotshemmansfriheterna, ersättning för sådant öfverskott skatteegaren af lotsverkets medel tillerkännas. — —».

Af berörda stadganden lærer framgå, att ifrågavarande hemman, oafsedt huruvida de innehafvas af lotsar eller icke, fortfarande till lotsverket hafva åtskilliga förpligtelser, för hvilkas fullgörande skatterättigheten är borgen. Den möjligheten, att genom försummelse af dessa åligganden skatterättigheten skulle kunna förverkas, torde ej heller, såsom motionären antagit, vara utesluten, och om någon tillämpning af bestämmelsen härom under senare år icke förekommit, lærer sådant hafva berott derpå, att vederbörande lotshemmansegare icke gjort sig skyldige till någon tredska, på grund af hvilken dylik åtgärd varit erforderlig.

För fullgörandet af nämnda förpligtelser utgör det oförnekligen en ganska stor trygghet, att i fråga om lotshemman klyfning, styckning eller afsöndring icke får ega rum. Hvad afsöndringar vidkommer, taga desamma icke del i de allmänna bördor, som åligga stamhemmanet, och dettas förmåga att utgöra dylika bördor nedsättes sålunda i den mån afsöndringar verkställas. Klyfning eller styckning af ett hemman åter innebär visserligen icke, att någon hemmansdel frigöres från deltagande i hemmanets skyldigheter till det allmänna, men uppenbart är i allt fall, att det blir förenadt med större svårigheter och besvär att utkräfva dessa skyldigheter, om desamma fördelas på skilda fastighetslotter. Särskildt skulle det för vederbörande lotsar vara en väsentlig olägenhet, om de skulle nödgas vända sig till ett flertal delegare i hemmanet för utfående af de

naturaprestationer, medelst hvilka lotshemmansskyldigheterna oftast fullgöras.

Vid jämförelse med de fördelar för lotsverket, som den nuvarande anordningen alltså innebär, torde någon vidare betydelse icke böra tillmätas det af motionären åberopade förhållandet, att i de fall, då andra än lotsar äro egare af ifrågavarande hemman, förbudet mot klyfning, styckning eller afsöndring kan medföra svårighet för lotsarne att förvärfva egna boningsplatser. De i ämnet meddelade bestämmelserna afse nemligen att sätta lotsverket i stånd att bereda i tjenst varande lotsar bostäder och andra förmåner, men icke att lemna lotsar tillfälle att med eganderätt förvärfva bostadslägenheter för sig och sina efterkommande. I många fall, då lotsars barn icke fortsätta i samma yrke, skulle dylika upplåtelser under eganderätt kunna försvåra anskaffandet af lämpliga bostäder åt tjenstgörande lotsar. Någon större vigt lär ej heller böra tillerkännas den af motionären likaledes framhållna omständigheten, att det för lotsar, som äro egare af lotshemman, skulle vara fördelaktigt, om de finge bereda sig inkomst genom försäljning af jordområden från hemmanen. En sådan fördel är icke med dessa hemman åsyftad, och dylik försäljningsrätt kan icke utan olägenhet medgifvas.

Så länge lotsväsendet är ordnad efter samma grunder som nu, samt anskaffningen och aflöningen af lotsar fortfarande står i nära beroende af lotshemmansinstitutionen, torde förberörda stadganden sålunda från det allmännas synpunkt vara förtjenta af att bibehållas. En annan fråga, hvilken icke nu föreligger, är, huruvida ej i sammanhang med förändrade anordningar beträffande lotsväsendets organisation lotshemmanen borde i förevarande hänseende likställas med andra hemman.

Det har för öfrigt förekommit, att befrielse från lotsningsskyldigheten på vissa villkor blifvit i administrativ ordning medgifven, i samband hvarmed ofvan berörda undantagsbestämmelser torde hafva upphört att ega tillämpning för de sålunda frigjorda hemmanen.

På ofvan anförda skäl får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 6 maj 1902.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.